

mulier instituut

Verenigingsmonitor Jaarbericht 2019

Janine van Kalmthout

Resie Hoeijmakers

Kirsten Gutter

Jorien Slot-Heijs

Verenigingsmonitor Jaarbericht 2019

**Janine van Kalmthout
Resie Hoeijmakers
Kirsten Gutter
Jorien Slot-Heijs**

© Mulier Instituut
Utrecht, juni 2020

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. Duurzaamheidsmaatregelen	5
2. Gezonde sportomgeving	7
2.1 Het Nationaal Preventieakkoord	7
2.2 Gezondere sportkantine	8
2.3 Alcoholbeleid	11
2.4 Rookbeleid	12
3. Positieve sportcultuur	13
3.1 Veiligheid en sfeer op de vereniging	13
3.2 Aandacht voor positieve sportcultuur	14
3.3 Discriminatie bij sportverenigingen	16
3.4 Code Goed Sportbestuur	17
4. Innovatief vermogen	18
4.1 Innovaties	18
4.2 Veranderkracht	20
5. Overige thema's	21
5.1 Externe oriëntatie	21
5.2 Uitdagingen sportverenigingen	22
5.3 Buurtsportcoaches	23
5.4 Breed motorisch leren	24
6. Kengetallen	25
7. Publicaties	27
Bijlage Methodologische verantwoording	29

Inleiding

De Verenigingsmonitor brengt op een groot aantal thema's het functioneren van sportverenigingen in beeld. In het kader van de Verenigingsmonitor zijn bij het Verenigingspanel van het Mulier Instituut in 2019 drie metingen uitgevoerd. In het Verenigingspanel zitten meer dan 2.000 sportverenigingen die model staan voor de ruim 26.500 sportverenigingen die Nederland telt (CBS statline Sportclubs, 2020).

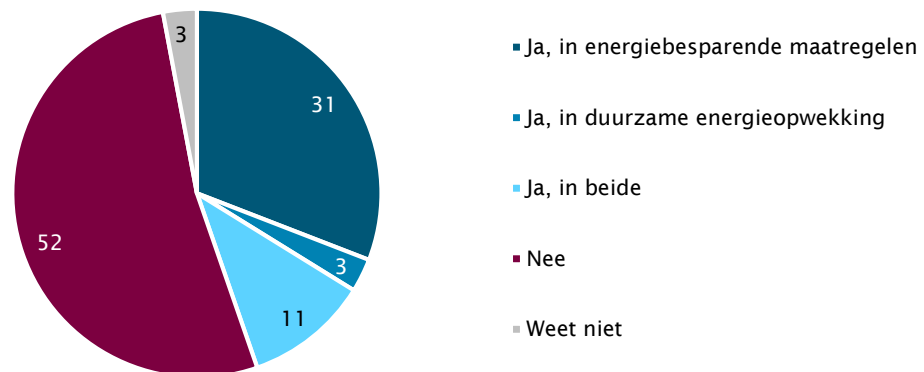
De volgende onderwerpen kwamen in 2019 in de Verenigingsmonitor aan bod: duurzaamheidsmaatregelen, gezondere sportkantine, alcoholbeleid, rookbeleid, positieve sportcultuur, discriminatie, innovatief vermogen, preventieakkoord, externe oriëntatie, uitdagingen sportverenigingen, code goed sportbestuur, breed motorisch leren en buurtsportcoaches. Een aantal onderwerpen komt jaarlijks of tweejaarlijks in de Verenigingsmonitor terug, zoals duurzaamheidsmaatregelen, gezondere kantine en externe oriëntatie. Naast terugkerende onderwerpen, worden per meting vragen toegevoegd die bij actuele ontwikkelingen in de sport en de veranderende informatiebehoefte van beleidsmakers aansluiten, zoals voor de monitoring van het Nationaal Sportakkoord. In 2019 is daarom aandacht besteed aan positieve sportcultuur, innovatief vermogen van sportverenigingen en breed motorisch leren.

In deze rapportage worden per onderwerp kort de resultaten gepresenteerd. De belangrijkste resultaten worden per thema in figuren weergegeven. In de tekst worden deze resultaten toegelicht en aangevuld met relevante achtergrondkenmerken en andere gegevens die bij het thema passen. Ter afsluiting van deze rapportage worden de belangrijkste resultaten op een rijtje gezet. De gegevens uit de Verenigingsmonitor worden vaak gebruikt als referentiedata of benchmark in lokaal en regionaal onderzoek of ten behoeve van andere onderzoeken in de sport. De lijst met publicaties geeft weer in welke landelijke, regionale en lokale studies gegevens uit de Verenigingsmonitor zijn te vinden en geeft een overzicht van de rapportages waarin deze uitkomsten uitgebreider staan beschreven.

Het Jaarbericht 2019 is de vierde rapportage in een reeks van jaaroverzichten waarin de belangrijkste uitkomsten van de Verenigingsmonitor kort, bondig en overzichtelijk worden gepresenteerd. Op deze manier worden de belangrijkste ontwikkelingen bij verenigingen gevolgd en inzichtelijk gemaakt, deels door middel van verschillende kengetallen en indicatoren voor het sportverenigingsleven.

1. Duurzaamheidsmaatregelen

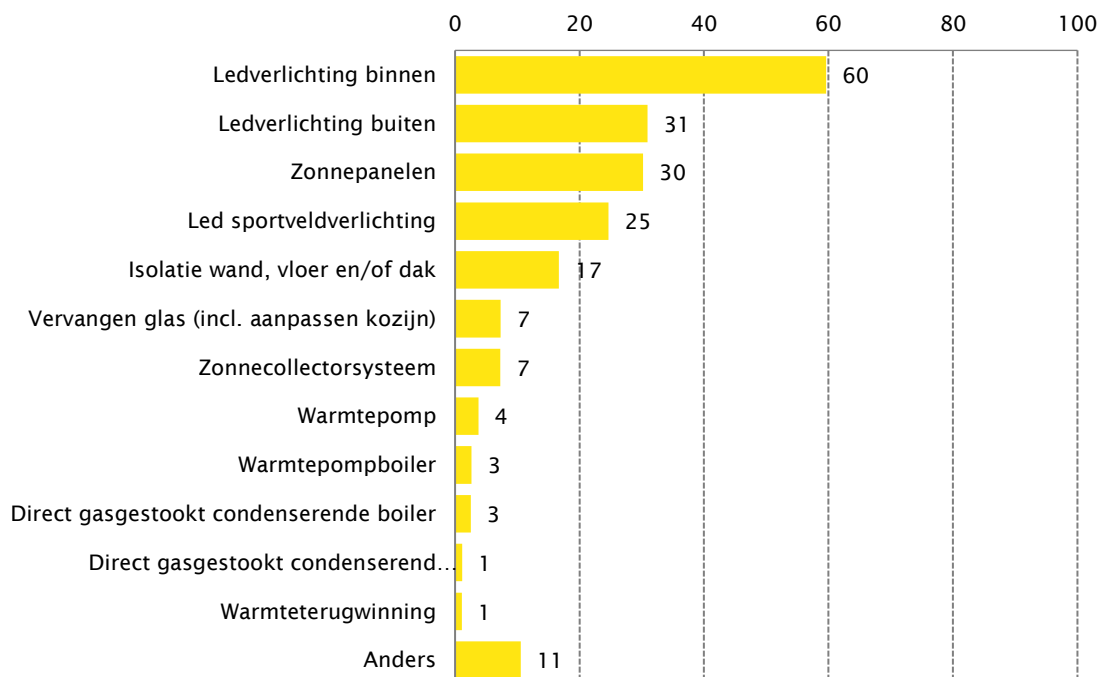
Figuur 1.1 Percentage verenigingen met een eigen accommodatie en/of kantine dat de afgelopen 3 jaar heeft geïnvesteerd in energiebesparende maatregelen (n=351)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2019.

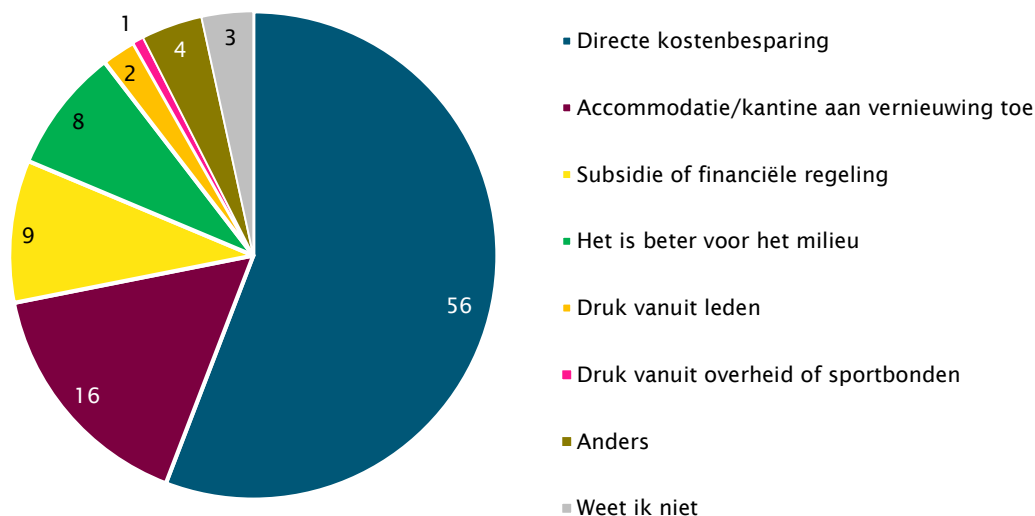
45 procent van de sportverenigingen met een eigen accommodatie en/of kantine heeft in de afgelopen drie jaar geïnvesteerd in energiebesparende maatregelen of duurzame energieopwekking (figuur 1.1). Vooral de verenigingen met zowel een eigen accommodatie als kantine hebben geïnvesteerd in energiebesparende maatregelen of duurzame energieopwekking. In de afgelopen drie jaar hebben verenigingen vooral geïnvesteerd in ledverlichting (figuur 1.2). Van de verenigingen die een maatregel troffen, heeft 60 procent hun binnenverlichting vervangen door ledverlichting, een derde hun buitenverlichting vervangen door ledlampen, en een kwart van de verenigingen hun sportveldverlichting vervangen voor ledverlichting. Drie op de tien verenigingen hebben in de afgelopen drie jaar geïnvesteerd in zonnepanelen.

Figuur 1.2 Maatregelen waarin verenigingen met een eigen accommodatie en/of kantine in de afgelopen jaar hebben geïnvesteerd (in procenten, meer antwoorden mogelijk, n=190)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2019.

Figuur 1.3 Belangrijkste argument om te investeren in duurzaamheidsmaatregelen (in procenten van verenigingen met een eigen accommodatie en/of kantine die geïnvesteerd hebben in duurzaamheidsmaatregelen, n=190)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2019.

De belangrijkste reden om te investeren in duurzaamheidsmaatregelen is de directe kostenbesparing die het met zich meebrengt. Vooral kleine verenigingen (≤ 100 leden) geven aan dat de beschikbaarheid van een subsidie of financiële regeling een belangrijke reden is om te investeren in duurzaamheid.

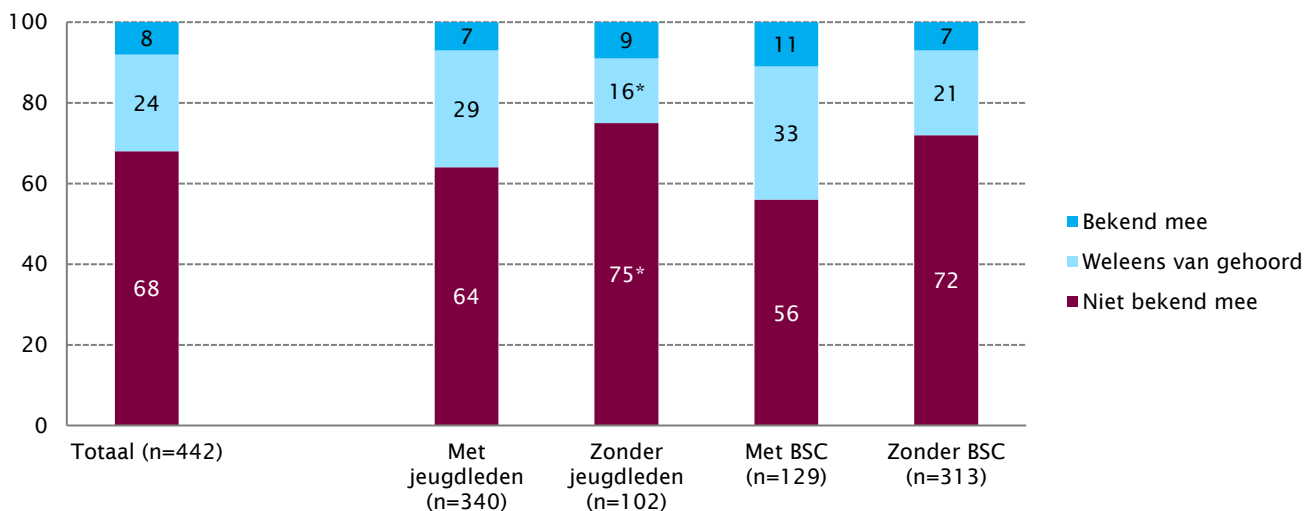
Ongeveer een derde van de verenigingen met een eigen accommodatie en/of kantine geeft aan van plan te zijn in de komende drie jaar te investeren in energiebesparende maatregelen of duurzame energieopwekking. Voor de helft van deze verenigingen is directe kostenbesparing het belangrijkste argument. Daarnaast geeft een kwart van de verenigingen aan dat de accommodatie/kantine aan vernieuwing toe is en ze dit moment gebruiken om een duurzame maatregel te treffen. 28 procent van de verenigingen geeft aan dat ze niet gaan investeren in duurzaamheidsmaatregelen en 36 procent van de verenigingen geeft aan dat dit binnen de vereniging nog niet bekend is. De verenigingen geven aan dat (het ontbreken van) financiën een belemmering zijn om (meer) te investeren in duurzaamheidsmaatregelen (niet in figuur).

In de jaren 2016 tot en met 2018 hadden sportverenigingen en sportstichtingen de mogelijkheid om via de subsidieregeling Energiebesparing en Duurzame energie Sportaccommodaties (EDS) subsidie te krijgen voor het treffen van duurzaamheidsmaatregelen. Met ingang van 2019 is deze regeling vervangen door de stimulering bouw en onderhoud van sportaccommodaties (BOSA). De BOSA is bekend bij een derde van de verenigingen met een eigen accommodatie en/of kantine. Met name verenigingen die in de afgelopen jaren hebben geïnvesteerd en/of plannen hebben om in de komende drie jaar te investeren zijn bekend met de BOSA (niet in figuur).

2. Gezonde sportomgeving

2.1 Het Nationaal Preventieakkoord

Figuur 2.1 Bekendheid met het Nationaal Preventieakkoord van sportverenigingen (in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel 2018/2019.

* Significant verschillend; $p < 0.05$.

In 2018 is niet alleen een Nationaal Sportakkoord getekend, maar is door meer dan zeventig verschillende partijen ook het Nationaal Preventieakkoord gesloten. Twee derde van alle sportverenigingen geeft aan niet bekend te zijn met het Nationaal Preventieakkoord (68%) (zie figuur 2.1). Minder dan één op de tien sportverenigingen kent het Nationaal Preventieakkoord wel (8%). Er zijn significant meer sportverenigingen zonder jeugdleden niet bekend met het Nationaal Preventieakkoord dan sportverenigingen met jeugdleden. Ook zijn sportverenigingen die niet met een buurtsportcoach samenwerken significant minder vaak bekend met het Nationaal Preventieakkoord in vergelijking met sportverenigingen die wel met een buurtsportcoach samenwerken.

Het Nationaal Preventieakkoord focust op drie thema's: roken, problematisch alcoholgebruik en overgewicht. Aan de sportverenigingen is gevraagd of zij in de aankomende twee jaar ambitie hebben om binnen de vereniging aan deze thema's te werken. Bijna de helft van de sportverenigingen die een eigen accommodatie of complex beheren, geeft aan in de komende twee jaar ambitie te hebben om te werken aan een rookvrije sportvereniging (46%). Bijna twee derde van de sportverenigingen die beschikken over een eigen sportkantine, geeft aan in de komende twee jaar ambitie te hebben om kennis bij barvrijwilligers over het verantwoord verstrekken van alcohol te bevorderen (61%). Veel minder sportverenigingen die de sportkantine in eigen beheer hebben, geven aan ambitie te hebben om in de komende twee jaar te werken aan een gezond voedingsaanbod in de sportkantine (33%). Een derde van de sportverenigingen geeft aan misschien met dit thema aan de slag te willen (niet in figuur).

2.2 Gezondere sportkantine

Figuur 2.2 Verenigingsbestuurders over de stelling: 'Sportverenigingen moeten consumptie gezondere producten in de sportkantine stimuleren' (in procenten van verenigingen die gebruikmaken van een kantine, n=428)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2019.

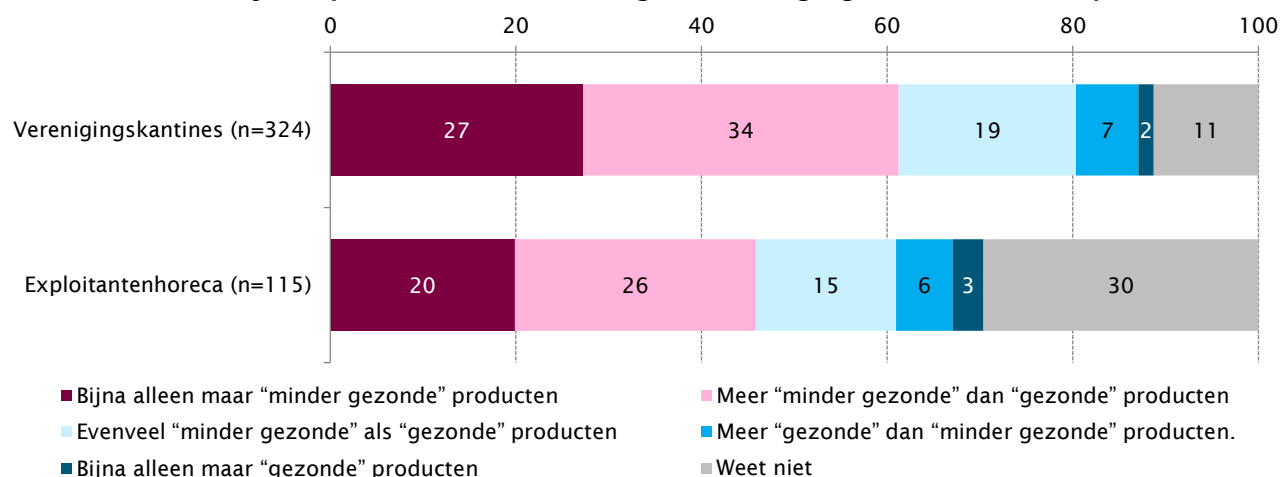
Bijna twee vijfde van de verenigingsbestuurders is van mening dat sportverenigingen mensen moeten stimuleren om gezondere producten te consumeren in de sportkantine (38%) (figuur 2.2). Iets minder dan de helft van de verenigingsbestuurders neemt een neutrale houding aan (46%), de overige 16 procent is het (helemaal) oneens met deze stelling.

Naar inschatting van verenigingsbestuurders is het aanbod in verenigingskantines voornamelijk 'minder gezond' (61%) (figuur 2.3). Bij een op de tien verenigingskantines is het aanbod meer 'gezond' dan 'minder gezond' (9%). Drie op de tien verenigingen die van exploitantenhoreca (Verenigingen die niet over een eigen kantine beschikken, maar gebruikmaken van een kantine of horeca in of bij de sportvoorziening waar de vereniging actief is.) gebruikmaken zijn niet op de hoogte van de verhouding 'gezonde' en 'minder gezonde' producten (30%). Bijna de helft van de verenigingsbestuurders geeft aan dat het aanbod uit meer 'minder gezonde' producten bestaat (46%).

In bijna drie vijfde van de verenigingskantines is het assortiment het afgelopen jaar hetzelfde gebleven (57%, niet in figuur). Bij een derde is het assortiment gezonder geworden (32%). Een derde van de verenigingsbestuurders van exploitantenhoreca geeft aan niet te weten of het assortiment het afgelopen jaar is veranderd (35%). Verenigingsbestuurders die dit wel weten geven voornamelijk aan dat het assortiment gelijk is gebleven (43%).

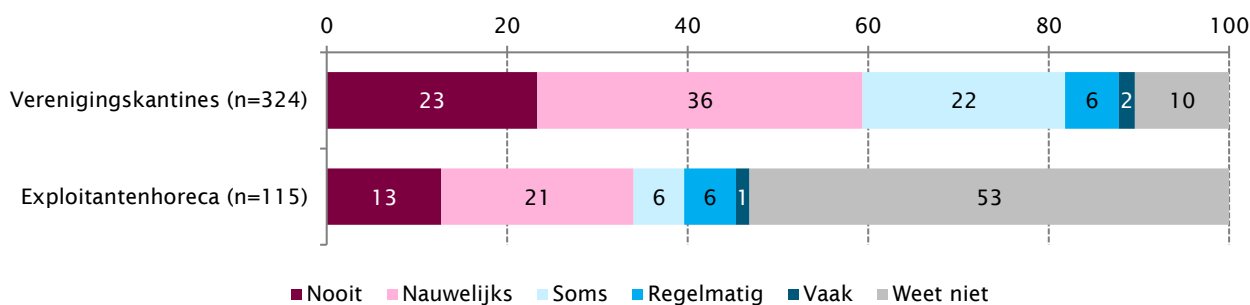
Een vijfde van de verenigingsbestuurders vindt dat de vereniging meer maatregelen moet treffen voor een gezonder assortiment in de sportkantine (19%) (niet in figuur). Twee vijfde van de verenigingsbestuurders neemt een neutrale houding aan (38%) en een vijfde vindt dat de vereniging geen maatregelen moet of hoeft te treffen (20%). Weinig verenigingsbestuurders willen dan ook het aanbod in de verenigingskantine of exploitantenhoreca gezonder maken (respectievelijk 13% en 10%).

Figuur 2.3 Verhouding van het aanbod 'gezonde' en 'minder gezonde' producten in de kantine/horeca bij de sportaccommodatie volgens verenigingsbestuurders (in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2019.

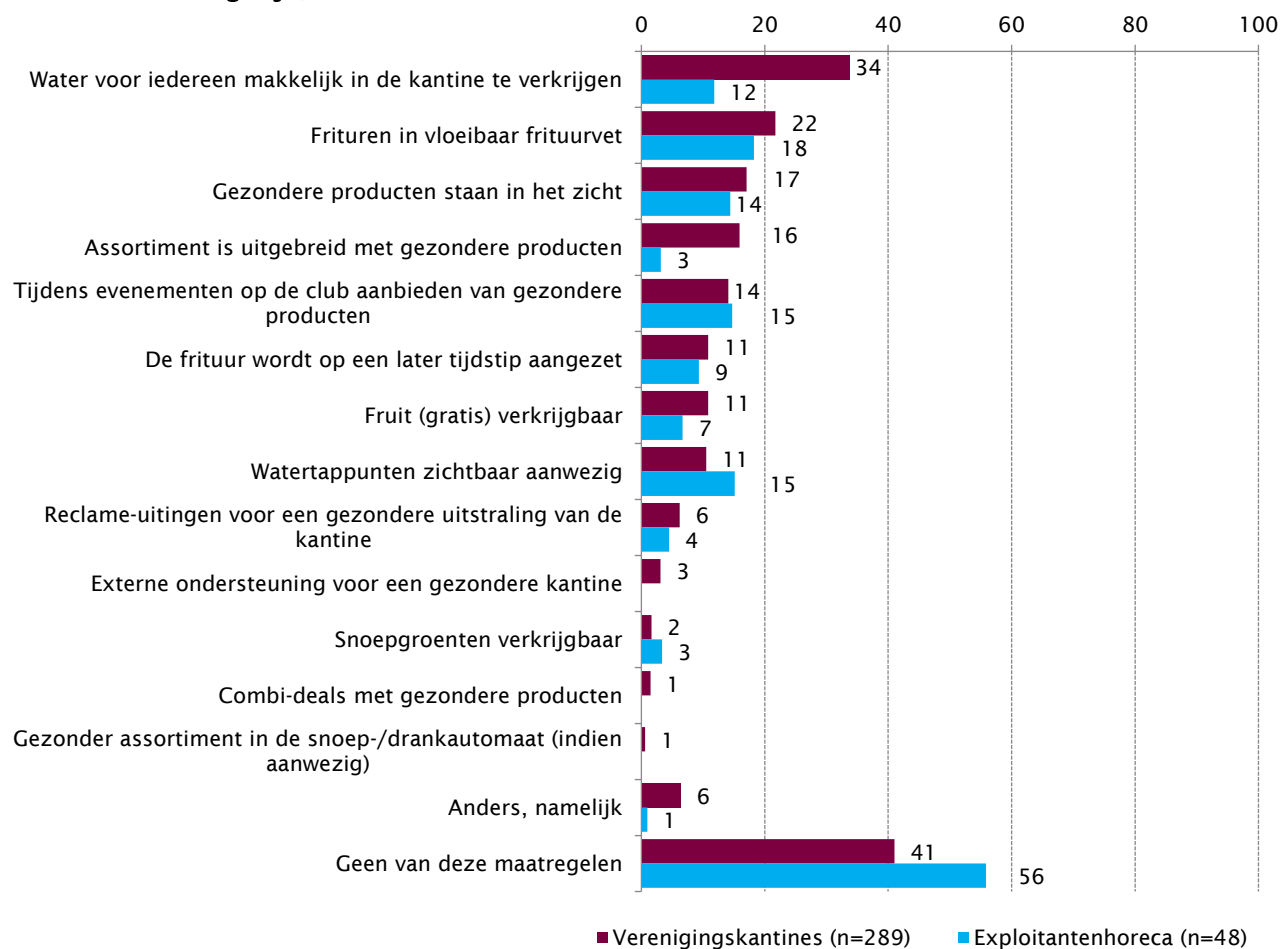
Figuur 2.4 Mate waarin volgens verenigingsbestuurders vraag is naar gezonde(re) producten in de kantine/horeca bij de sportaccommodatie (in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2019.

In het merendeel van de verenigingskantines is nooit of nauwelijks vraag naar gezondere producten (59%) (figuur 2.4). Het merendeel van de verenigingsbestuurders die gebruik maken van exploitantenhoreca weet niet in hoeverre er vraag is naar gezonde(re) producten (53%). Diegenen die dat wel weten, geven voornamelijk aan dat daar nooit of nauwelijks vraag naar is (33%). Voor beide typen horeca geldt dat er vaker regelmatig of vaak vraag naar gezonde(re) producten is als zij een merendeels gezond aanbod hebben (niet in figuur).

Figuur 2.5 Genomen maatregelen in het kader van gezondere producten in de kantine/horeca bij de sportaccommodatie (indien op de hoogte; in procenten, meer antwoorden mogelijk)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2019.

62 procent van de sportverenigingen die van exploitantenhoreca gebruikmaken weet niet of er maatregelen zijn genomen in het kader van gezondere producten in de kantine/horeca bij de sportaccommodatie of geeft aan dat deze maatregelen niet van toepassing zijn (niet in figuur). Bij de verenigingskantines geeft 12 procent dit aan.

Bijna drie vijfde van de sportverenigingen met een eigen kantine (59%) en ruim twee vijfde van de sportverenigingen die van exploitantenhoreca gebruikmaken (44%) hebben maatregelen genomen in het kader van gezondere producten in de kantine/horeca bij de sportaccommodatie (figuur 2.5). Sportverenigingen met een verenigingskantine hebben er voornamelijk voor gezorgd dat water voor iedereen gemakkelijk te verkrijgen is (34%), frituren in vloeibaar frituurvet (22%) en zetten gezondere producten in het zicht (17%). Opvallend is dat in exploitantenhoreca relatief weinig de maatregel wordt genomen om water voor iedereen gemakkelijk verkrijgbaar te maken (12%).

Het merendeel van de sportverenigingen met een eigen kantine ervaart belemmeringen om gezonder aanbod in de eigen kantine op te nemen (80%) (niet in figuur). Een kwart van de verenigingsbestuurders die van een verenigingskantine gebruikmaken, geeft aan een gebrek aan ruimte te hebben om gezonde(re) klaar te maken, op te slaan en/of uit te stallen (25%). Een vijfde vindt het aanbieden van gezonde(re) producten lastig te organiseren met vrijwilligers (21%) of ervaart een gebrek aan draagvlak bij de leden (20%). Verenigingsbestuurders van sportverenigingen die gebruik maken van een exploitantenhoreca geven voornamelijk aan dat zij geen invloed hebben op het aanbod in de kantine (42%) en dat zij niet weten welke belemmeringen ervaren worden (27%).

2.3 Alcoholbeleid

Figuur 2.6 Verenigingsbestuurders over de stelling: 'Verantwoord alcoholgebruik in de sportkantine is geen taak voor een sportvereniging' (in procenten, n=439)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2019.

De helft van de verenigingsbestuurders vindt dat verantwoord alcoholgebruik in de sportkantine een taak van de sportvereniging is (51%, figuur 2.6). De verenigingsbestuurders met een eigen kantine zijn het vaker met de stelling eens (62%, niet in figuur) dan de verenigingen die van exploitantenhoreca gebruikmaken (35%, niet in figuur).

In bijna alle verenigingskantines waar alcohol wordt geschonken, is alcoholbeleid (96%, figuur 2.7). In het merendeel van de kantines van sportverenigingen met jeugdleden wordt naar de leeftijd gevraagd bij alcoholverkoop (84%). Er wordt niet geschonken aan dronken kantinebezoekers in bijna twee derde van de verenigingskantines (63%). In iets meer dan de helft van de verenigingskantines waar alcohol wordt geschonken zijn algemene huisregels voor het gebruik van alcohol (54%) en hebben de leden die in de kantine werken een Instructie Verantwoord Alcoholbeleid of Verantwoorde Verstrekking gevolgd (54%).

Het alcoholbeleid wordt door het merendeel van de verenigingen gehandhaafd (minstens 73%) (niet in figuur). De uitvoering van de maatregelen gaat makkelijk voor minimaal 71 procent van de verenigingen. In het merendeel van de verenigingskantines is geen zichtbare reclame voor alcoholhoudende dranken (71%, niet in figuur). In 17 procent van de verenigingskantines is wel zichtbare reclame.

Figuur 2.7 Omgaan met alcohol (schenken) in verenigingskantines (indien van toepassing; in procenten, meer antwoorden mogelijk, n=306)

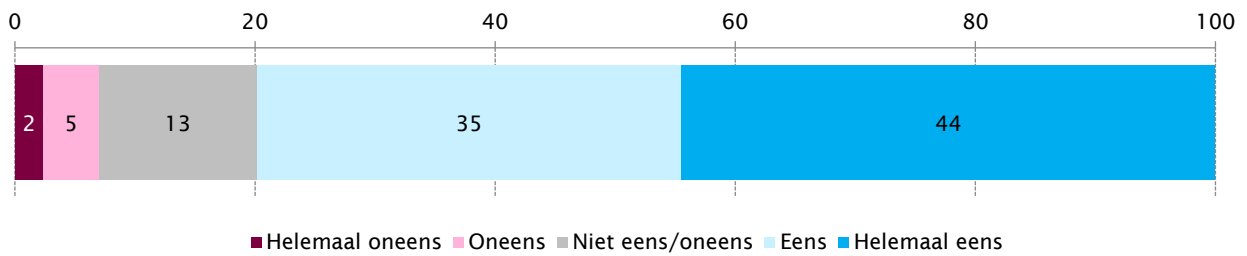

* Percentage verenigingen met jeugdleden waar alcohol wordt geschonken.

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2019.

2.4 Rookbeleid

Figuur 2.8 Verenigingsbestuurders over de stelling: 'Iedere sportvereniging moet rookvrij zijn' (in procenten, n=439)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2019.

Het merendeel van de verenigingsbestuurders is van mening dat een sportvereniging volledig rookvrij moet zijn (80%, figuur 2.8). 17 procent van de verenigingen met een eigen kantine is ook daadwerkelijk rookvrij (figuur 2.9). Bij de meeste sportverenigingen geldt een rookverbod binnen (77%). Slechts 3 procent van de sportverenigingen met een eigen kantine heeft helemaal geen rookverbod.

Het rookbeleid wordt, net zoals het alcoholbeleid, in de meeste gevallen gehandhaafd (minstens 72%) (niet in figuur). Bijna alle verenigingsbestuurders vinden het rookverbod binnen gemakkelijk uit te voeren (98%). Ook een geheel rookvrij sportterrein vindt het merendeel van de verenigingsbestuurders van sportverenigingen met een eigen kantine makkelijk uit te voeren (73%).

Figuur 2.9 Omgaan met roken op de sportvereniging met een eigen kantine (indien van toepassing; in procenten, meer antwoorden mogelijk, n=324)

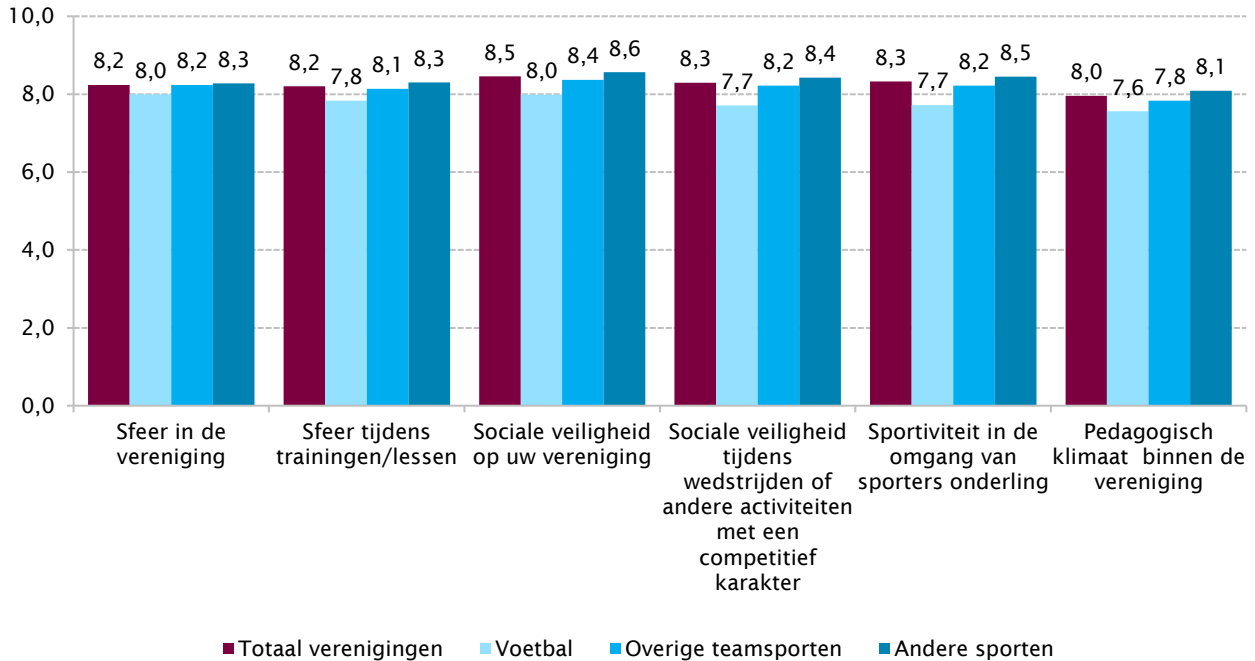

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2019.

3. Positieve sportcultuur

3.1 Veiligheid en sfeer op de vereniging

Figuur 3.1 Gemiddeld rapportcijfer voor veiligheid en sfeer op de vereniging, volgens bestuurders (n=405)

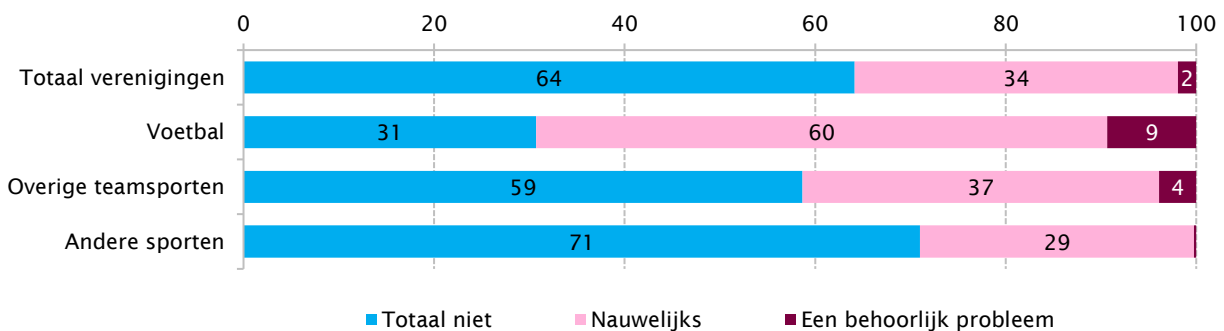

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2019/2020.

Verenigingsbestuurders zijn positief over diverse aspecten van sociale veiligheid in hun eigen vereniging. Volgens bestuurders scoren verenigingen op diverse aspecten een gemiddeld rapportcijfer van een 8 of hoger (figuur 3.1). Sociale veiligheid op de vereniging scoort met een 8,5 gemiddeld het hoogste rapportcijfer en pedagogisch klimaat binnen de vereniging met een 8,0 gemiddeld het laagste cijfer. Uitschieters zijn de andere sporten (geen teamsporten) die op alle punten hoger scoren dan voetbal en de overige teamsporten. De voetbalverenigingen scoren op alle punten lager dan de andere sporten. De laagste score is een 7,6 op pedagogisch klimaat.

Voor de meeste bestuurders vormt onwenselijk gedrag van leden en/of kader niet of nauwelijks een actueel probleem voor de vereniging (figuur 3.2). Bij voetbalverenigingen vormt onwenselijk gedrag wat vaker een probleem dan bij andere sportverenigingen.

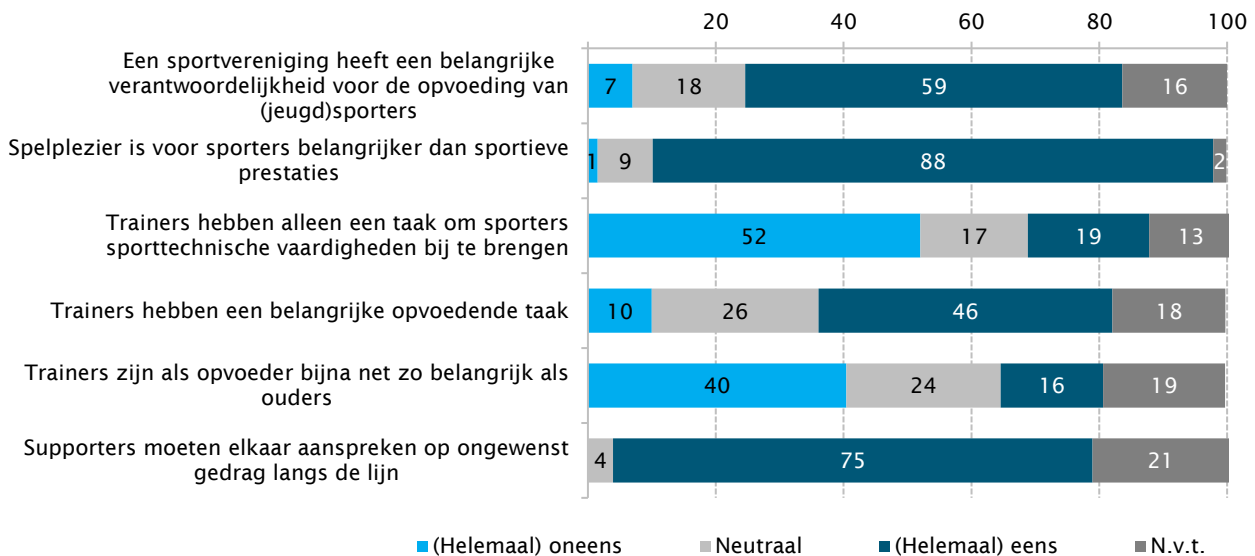
Figuur 3.2 Onwenselijk gedrag als probleem volgens verenigingsbestuurders (in procenten, n=405)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2019/2020.

3.2 Aandacht voor positieve sportcultuur

Figuur 3.3 In hoeverre zijn verenigingsbestuurders het eens met de volgende stellingen ten aanzien van positieve sportcultuur in hun vereniging (in procenten, n=405)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2019/2020.

De meeste verenigingsbestuurders zijn van mening dat spelplezier voor sporters belangrijker is dan sportieve prestaties en dat supporters elkaar moeten aanspreken op ongewenst gedrag (figuur 3.3). Of dat laatste ook feitelijk gebeurd in de vereniging is nog maar de vraag. Wat betreft de rol van de vereniging en de trainer ten aanzien van opvoeding van (jeugd)sporters zijn de meningen wat verdeeld. Ongeveer de helft van de verenigingsbestuurders vindt dat de vereniging een verantwoordelijkheid heeft voor de opvoeding van (jeugd)sporters (59%) en/of dat trainers een belangrijke opvoedende taak hebben (46%). Het zijn met name bestuurders van teamsportverenigingen, verenigingen voor veldsport (zoals voetbal, hockey en tennis) en van verenigingen met jeugdleden die het (helemaal)eens zijn met deze stellingen en een opvoedende taak zien. De trainer is in zijn opvoedende taak niet zo belangrijk als de ouders vinden verenigingsbestuurders.

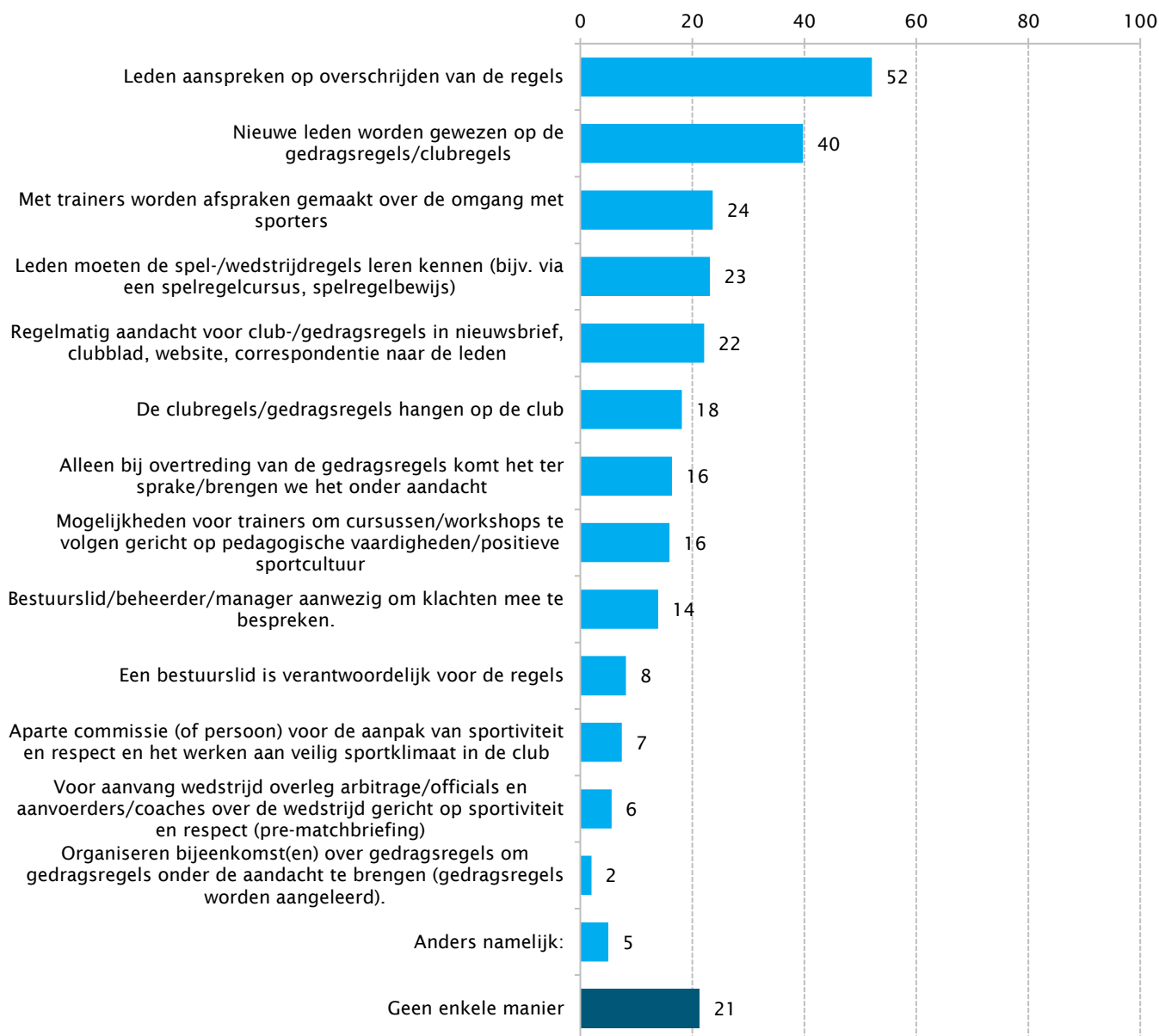
De meeste verenigingen (84%) hebben een of meer regelingen met betrekking tot het stimuleren van een veilig sportklimaat of positieve sportcultuur op de vereniging. De helft van de verenigingen beschikt over huisregels (54%) en/of gedragsregels opgenomen in statuten of huishoudelijk reglement (53%). Daarnaast geven drie op de tien verenigingen aan dat ze gedragsregels hebben die niet zijn opgenomen in statuten of huishoudelijk reglement (niet in figuur). De helft van de verenigingen met gedragsregels, geeft aan deze nuttig te vinden en dat de sfeer beter is met gedragsregels. 15 procent geeft aan dat gedragsregels nuttig zijn maar dat niet iedereen zich er aan houdt (niet in figuur).

Een derde van de verenigingen heeft een vertrouwenspersoon (38%) en/of beleid om een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) aan te vragen voor vrijwilligers (36%). Voornamelijk zaalsporten (zoals gymnastiek, judo en basketbal) en veldsporten (zoals voetbal, hockey en tennis) en grotere verenigingen (> 100 leden) hebben een vertrouwenspersoon en/of werken met een VOG voor vrijwilligers (niet in figuur).

Een vijfde van de verenigingen geeft aan op geen enkele manier aandacht te besteden aan het bevorderen van correct gedrag, sportiviteit en respect in de vereniging (figuur 3.4). Dit komt vaker voor bij kleine verenigingen (< 100 leden), verenigingen voor individuele sporten en overige buitensporten (zoals jeu de boules, atletiek, paardensport). De helft van de verenigingen geeft aan leden aan te spreken bij het overschrijden van de regels en bij twee vijfde van de verenigingen worden nieuwe leden gewezen op de gedrags-/clubregels. Er lijkt nog geen sprake te zijn van structurele aandacht voor het bevorderen van

correct gedrag, sportiviteit en respect binnen verenigingen. Bij enkele verenigingen is een bestuurslid verantwoordelijk voor de regels (8%) en/of is er een aparte commissie (of persoon) voor de aanpak van sportiviteit en respect en het werken aan een veilig sportklimaat in de club (7%).

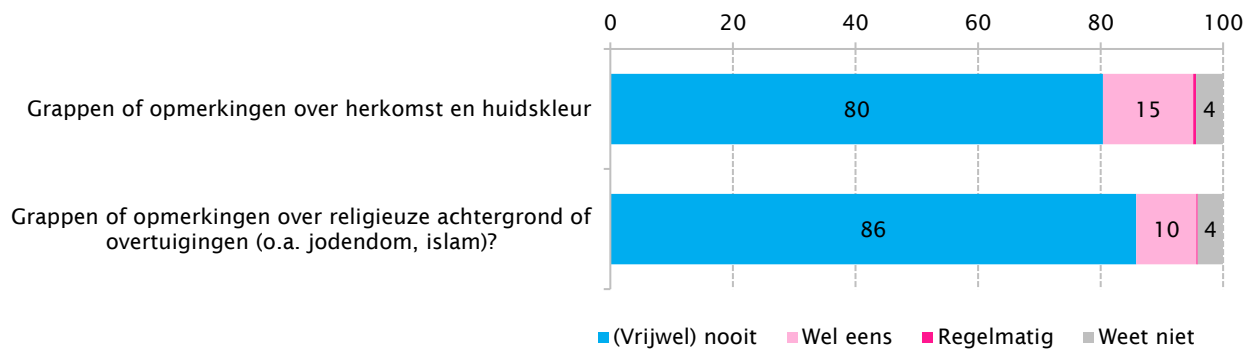
Figuur 3.4 Mate waarin sportverenigingen aandacht hebben en inspanningen plegen om correct gedrag, sportiviteit en respect te bevorderen (in procenten, n=405)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2019/2020.

3.3 Discriminatie bij sportverenigingen

Figuur 3.5 De mate waarin er in sportvereniging grappen of opmerkingen worden gemaakt over herkomst en huidskleur en religieuze achtergrond of overtuigingen, volgens verenigingsbestuurders, in 2019 (in procenten, n=405)

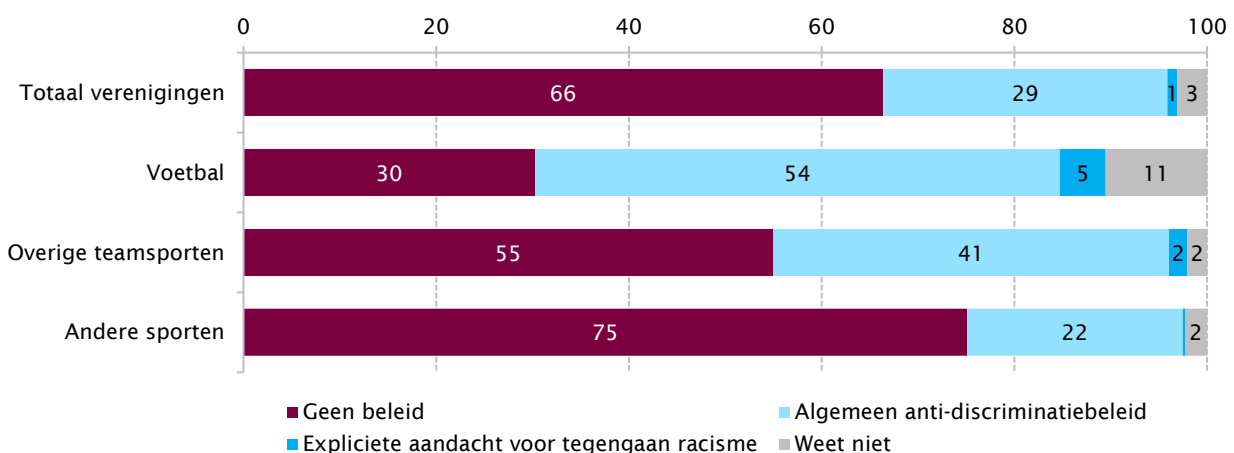
Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2019/2020.

De meeste verenigingsbestuurders geven aan dat binnen hun vereniging (vrijwel) nooit grappen of opmerkingen worden gemaakt over herkomst, huidskleur (80%) en religieuze achtergrond of overtuigingen (o.a. jodendom, islam; 86%) (figuur 3.5). Bij een minderheid van de verenigingen komen deze opmerkingen of grappen wel eens voor. Dit is vaker aan de orde bij grotere verenigingen (> 100 leden) en veldsportverenigingen (o.a. voetbal, hockey en tennis) in vergelijking met de kleine verenigingen, de binnensporten en overige buitensporten (o.a. wielersport, atletiek, paardensport).

Drie op de tien verenigingen voeren een anti-discriminatiebeleid (figuur 3.6). Het zijn met name voetbalverenigingen (54%) en andere teamsporten (41%) die anti-discriminatiebeleid hebben. Dit zijn ook de verenigingen die expliciet aandacht hebben voor het tegengaan van racisme.

In totaal geeft 6 procent van de verenigingsbestuurders aan dat het afgelopen jaar (2019) aandacht is geweest voor het tegengaan van discriminatie op grond van etnisch/raciale herkomst, huidskleur en/of religieuze overtuiging. Vooral bij voetbalverenigingen (31%) is hiervoor aandacht geweest (niet in figuur).

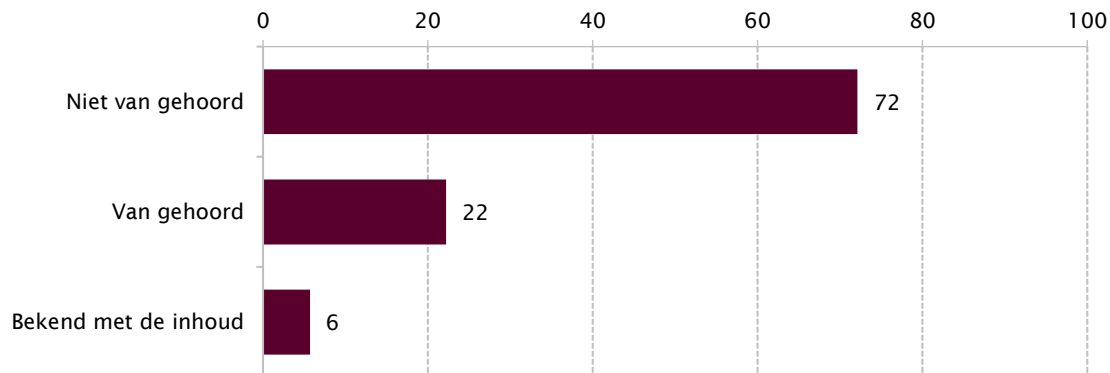
Figuur 3.6 Het bestaan van beleid binnen sportverenigingen gericht op het tegengaan van discriminatie in het algemeen en expliciete aandacht voor het tegengaan van racisme, volgens verenigingsbestuurders, in 2019, naar verschillende typen sport (in procenten, n=405)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2019/2020.

3.4 Code Goed Sportbestuur

Figuur 3.7 Aandeel verenigingen bekend met de richtlijnen vermeld in de code Goed Sportbestuur in 2019 (in procenten, n=405)

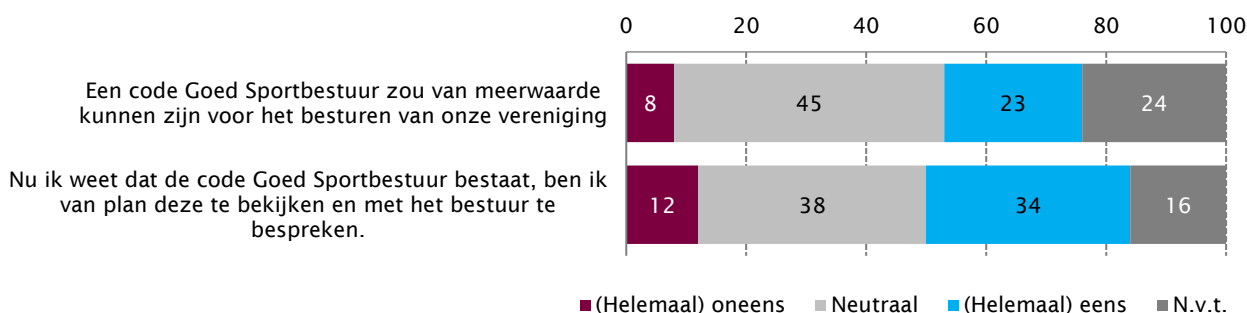

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2019/2020.

In 2005 is de code Goed Sportbestuur opgesteld met dertien aanbevelingen voor goed sportbestuur. Verenigingsbestuurders zijn gevraagd naar de bekendheid en toepassing van de code Goed Sportbestuur door het bestuur van de sportvereniging. Bijna drie kwart van de verenigingen (72%) geeft aan nooit gehoord te hebben van de code goed sportbestuur (zie figuur 3.7). 22 procent heeft wel gehoord van de code en 6 procent is bekend met de inhoud van de code.

Van de verenigingen die niet bekend zijn met de code Goed Sportbestuur, vindt ongeveer een kwart van de verenigingen (23%) dat een code Goed Sportbestuur van meerwaarde zou kunnen zijn voor het besturen van de vereniging (figuur 3.8). Bijna de helft staat hier neutraal tegenover en lijkt dit lastig in te kunnen schatten door de onbekendheid met de inhoud van de code. Ongeveer een derde van de verenigingen die niet bekend zijn met de code Goed Sportbestuur lijkt wel nieuwsgierig te zijn naar de code. Ongeveer een derde van de bestuurders van de verenigingen die niet bekend zijn met de code Goed Sportbestuur (34%) zegt van plan te zijn de code Goed Sportbestuur te bekijken en met het bestuur te bespreken, nu hij/zij afweet van het bestaan van de code. 38 procent staat hier neutraal tegenover en 12 procent is dat niet van plan.

Figuur 3.8 Mening verenigingsbestuurders over meerwaarde en verwachte toepassing van code Goed Sportbestuur in 2019 (in procenten van verenigingen die niet bekend zijn met de code, n=379)

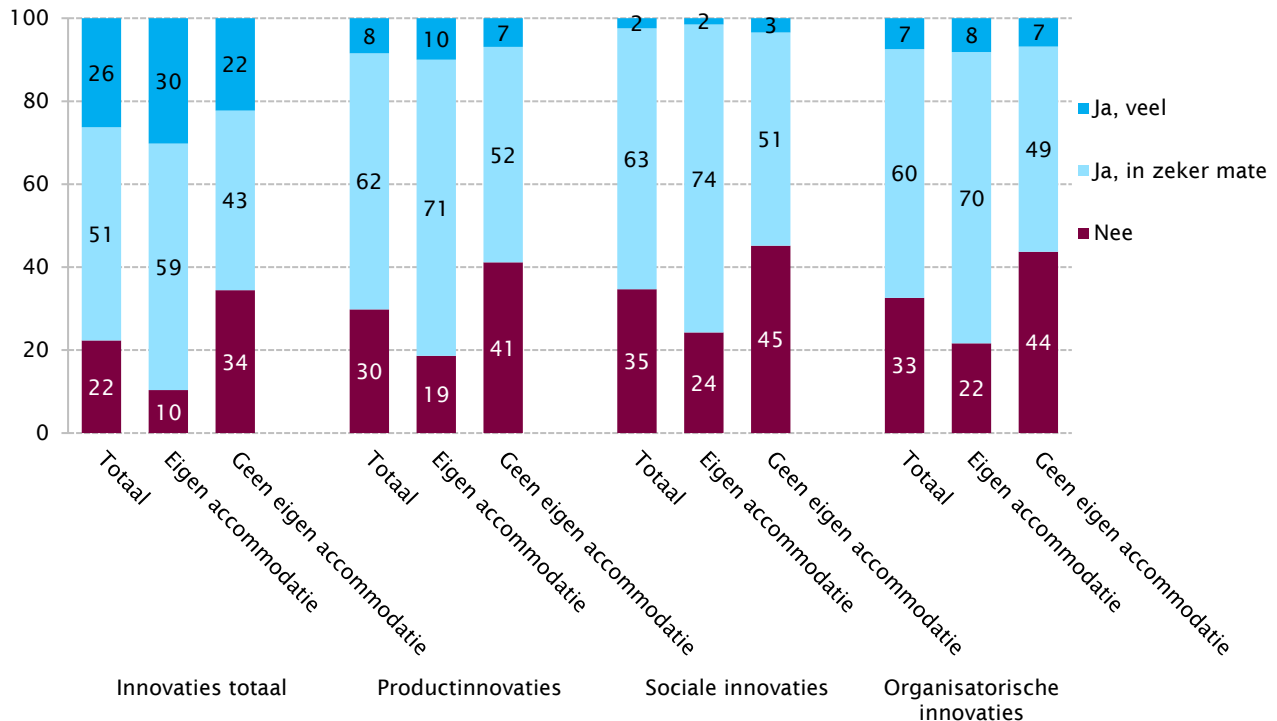

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2019/2020.

4. Innovatief vermogen

4.1 Innovaties

Figuur 4.1 Mate waarin sportverenigingen zich op verschillende dimensies van innovatie richten (n=405, in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2019/2020.

Ruim één op de vijf sportverenigingen (22%) geeft aan met geen enkele vorm van innovatie of vernieuwing bezig te zijn (figuur 4.1). Ruim een kwart van de verenigingen (26%) is veel met innovaties bezig: uit een lijst van achttien innovatietypen gaven zij aan met zes of meer innovaties bezig te zijn. De rest van de verenigingen is wel met innovaties bezig, maar in mindere mate. Sportverenigingen zijn gemiddeld het meest gericht op productinnovaties (zoals de inzet van technologische vernieuwingen), maar de verschillen met sociale innovaties (bijvoorbeeld het proberen te bereiken van nieuwe doelgroepen) en organisatorische innovaties (zoals het aanboren van nieuwe financiële bronnen) zijn niet groot. Verenigingen met een eigen accommodatie zijn veel vaker dan verenigingen zonder eigen accommodatie bezig met innovaties. Kleinere verenigingen (≤ 100 leden) zijn minder vaak gericht op innovaties dan grotere verenigingen. Bovendien geven buitensportverenigingen vaker aan met innovaties bezig te zijn.

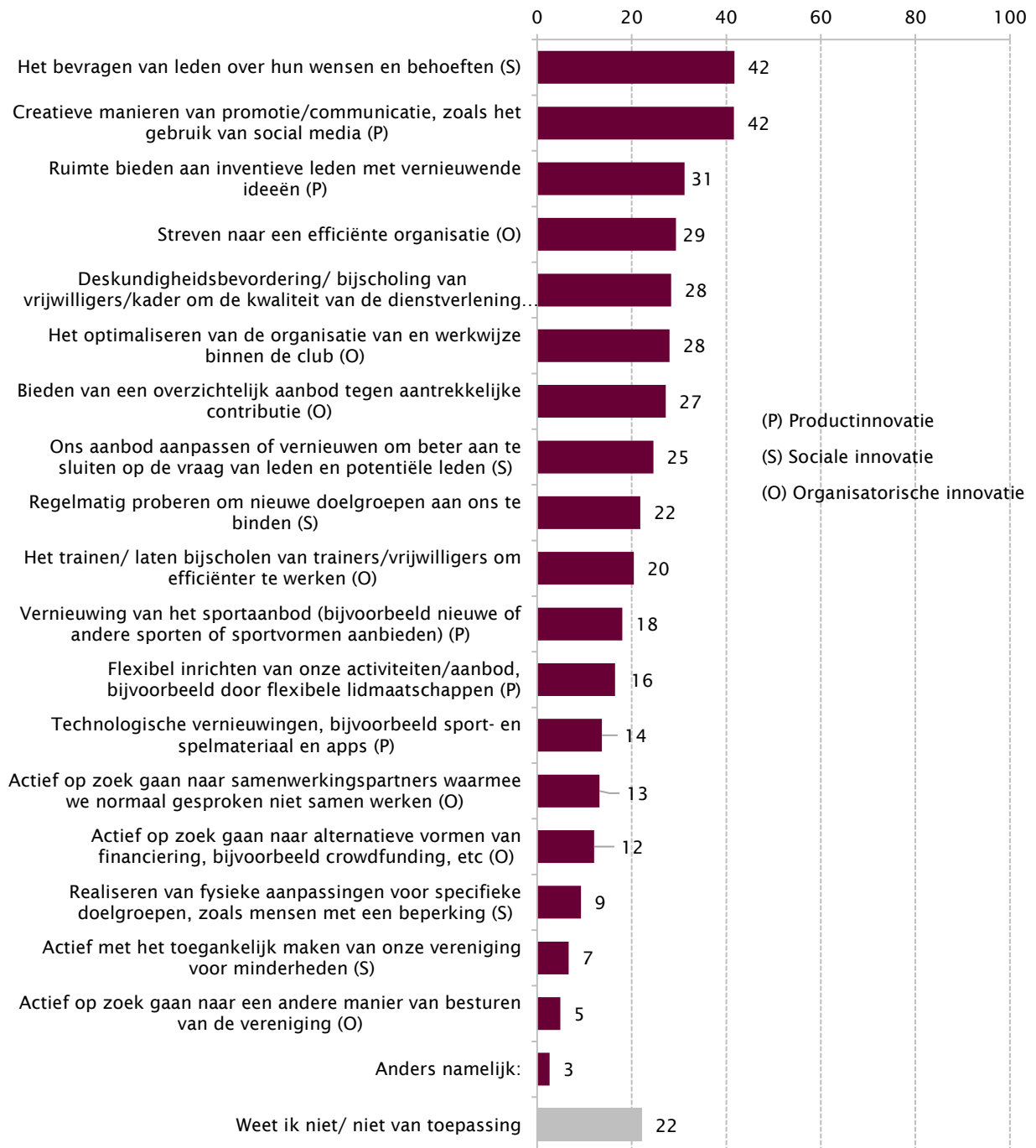
Verenigingen zeggen het vaakst bezig te zijn met het bevragen van leden over hun wensen en behoeften (42%, sociale innovatie) en met een creatieve manier van promotie of communicatie (42%; zie figuur 4.2). Productinnovaties die te maken hebben met omgang en personeel lijken relatief vaak te worden toegepast (creatieve manieren van promotie, ruimte bieden aan inventieve leden met vernieuwende ideeën en deskundigheidsbevordering). Vormen van productinnovatie die te maken hebben met aanbod en activiteiten zijn veel minder vaak aan de orde (vernieuwing sportaanbod, flexibel inrichten van sportaanbod of lidmaatschappen, en technologische vernieuwingen).

Voor sociale innovaties geldt dat naast het bevragen van leden naar wensen en behoeften (42%), ongeveer een kwart van de verenigingen bezig is het aanbod te laten aansluiten op de vraag van leden en te proberen nieuwe doelgroepen aan zich te binden. Enkele sportverenigingen gaan hier nog een stap verder

in, met het realiseren van fysieke aanpassingen voor specifieke doelgroepen of het actief toegankelijk maken van de vereniging voor minderheden.

Ruim een kwart van de verenigingen zegt bezig te zijn met organisatorische innovaties door te streven naar een efficiënte organisatie, de organisatie en werkwijze te optimaliseren en een overzichtelijk aanbod tegen aantrekkelijke contributie te bieden. Net als bij de sociale innovaties zijn er nauwelijks verenigingen die hier een stap verder in gaan door actief op zoek te gaan naar nieuwe samenwerkingspartners, alternatieve vormen van financiering of nieuwe vormen van besturen.

Figuur 4.2 Mate waarin sportverenigingen met innovaties bezig zijn (in procenten, n=405)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2019/2020.

4.2 Veranderkracht

Figuur 4.3 Gemiddelde scores op vijf factoren van veranderkracht van sportverenigingen (in scores op een schaal van 1 tot 5, 1 decimaal, n=319)

- Rationale: ‘het grote verhaal’ - de logische en aansprekende beweegreden (het waarom) om te veranderen.
- Effect: ‘het kleine verhaal’ - de gewenste en ongewenste gevolgen van de verandering voor individuele betrokkenen en specifieke groepen.
- Focus: de beweegrichting - het duidelijk en voelbaar maken van wat er dan precies moet veranderen.
- Energie: het vermogen om te veranderen in termen van bereidheid van mensen en beschikbaarheid van middelen.
- Verbinding: de sturing en inrichting van het veranderproces - door te integreren en te vertalen, te signaleren en te beïnvloeden, zorgen dat het ‘werkt’.

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2019/2020. Bewerking: Ten Have Change Management.

Met behulp van een selectie van de veranderkrachtmeting van Ten Have (www.veranderkracht.com) wordt inzicht verkregen in het verandervermogen van sportverenigingen. Het veranderkrachtmodel omvat vijf factoren waarop sportverenigingen zijn bevroegd om vast te stellen in hoeverre ze in staat zijn om veranderingen te realiseren.

Sportverenigingen scoren op alle factoren van de veranderkrachtmeting gemiddeld tussen 3.2 en 3.3 (figuur 4.3). Deze scores zijn lager dan die van ondernemende sportaanbieders zoals maneges en fitnesscentra, waarvan de gemiddelde scores tussen de 3.6 en 3.8 liggen.

De verenigingen voor veldsport (zoals voetbal en hockey) zijn het meest uitgesproken gericht op verandering en behalen de hoogste scores (tussen 3.4 en 3.6), gevolgd door verenigingen voor zaalsport (zoals volleybal en basketbal; tussen 3.3 en 3.5). Clubs voor overige buitensport (bijvoorbeeld jeu de boules; tussen 2.9 en 3.1) en overige binnensport (bijvoorbeeld judo; tussen 2.9 en 3.2) scoren in vergelijking lager op alle factoren van het veranderkrachtmodel.

Verder geldt dat kleinere verenigingen, die ook minder op innovaties gericht zijn, minder hoog scoren op veranderkracht. Daarnaast scoren verenigingen die aangeven meer met innovaties bezig te zijn, hoger op veranderkracht, met name op de factor rationale (gemiddeld bijna 1 punt hoger). Zij ervaren meer noodzaak om te veranderen en ze kunnen aansprekender uitleggen waarom verandering nodig is.

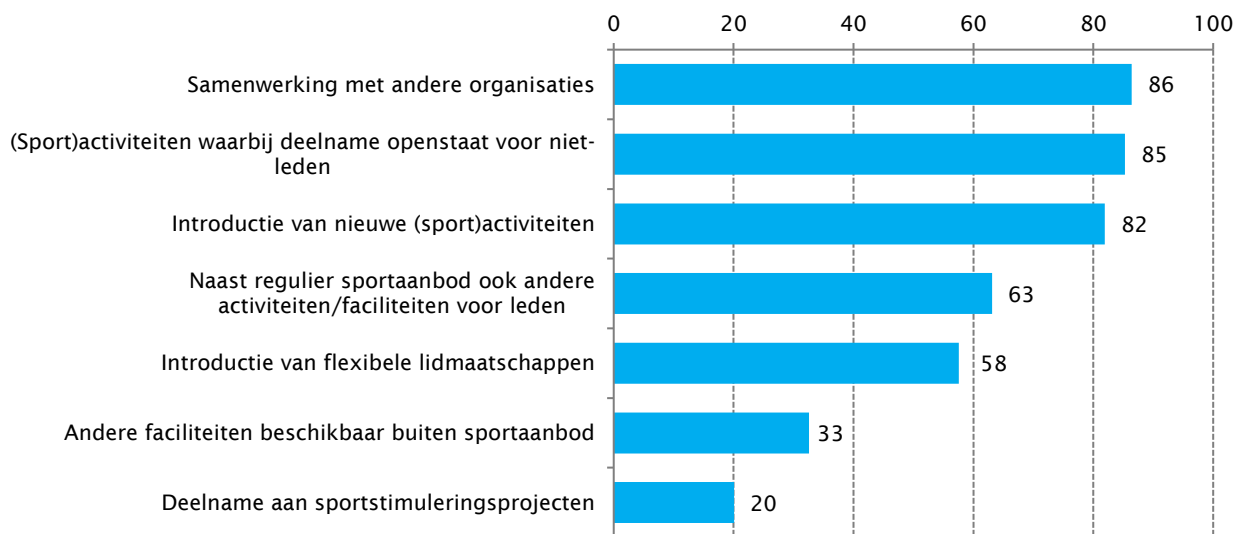
Op enkele factoren van de veranderkracht zijn vraagitems te benoemen waar verenigingen laag op scoren en die aandacht behoeven:

- Verenigingen scoren gemiddeld hoog op het hebben van een heldere toekomstvisie die aansluit bij ontwikkelingen in de omgeving, maar zien minder de noodzaak om te veranderen en geven aan meer moeite te hebben met het aansprekend en inspirerend uitleggen waarom verandering nodig is (factor rationale).
- Daarnaast blijkt dat meestal wel duidelijk is wat de beoogde verandering voor de vereniging zal betekenen, maar dat het standvastig zijn in het realiseren van een verandering en niet terugvallen in oude gewoontes lager scoort. Ook wordt relatief laag gescoord op evalueren en bewust leren als vast onderdeel van een veranderingsproces (factor effect).
- Verenigingen scoren hoog op de aanwezigheid van kennis, kunde en ervaring binnen de vereniging om een verandering te kunnen realiseren, maar scoren beduidend lager op de beschikbaarheid van voldoende mensen en middelen (factor energie).

5. Overige thema's

5.1 Externe oriëntatie

Figuur 5.1 Externe oriëntatie sportverenigingen in 2019 (in procenten, n=442)

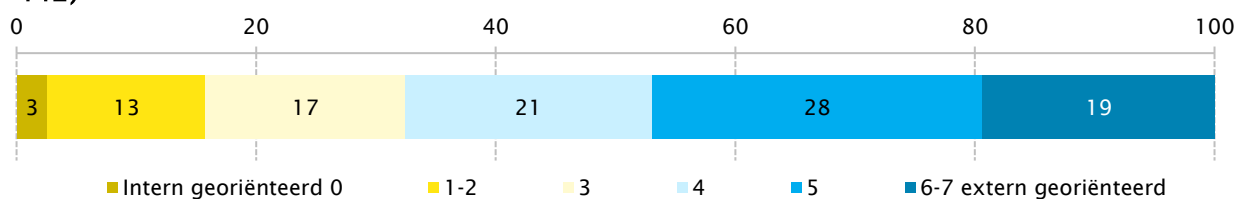

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel 2018/2019.

De externe oriëntatie kan als indicator worden beschouwd voor de mate waarin verenigingen een bijdrage leveren aan maatschappelijke doelen zoals integratie van minderheden, leefbaarheid van wijken en bevordering van volksgezondheid. Bij een externe oriëntatie van sportverenigingen wordt gekeken naar de mate waarin sportverenigingen breder georiënteerd zijn dan het aanbieden van trainingen en competitiemogelijkheden voor leden. De meer extern geïoriënteerde verenigingen richten zich in hun sportaanbod niet alleen op de eigen leden, maar ook op onderwijs, de wijk en/of kwetsbare doelgroepen die in verhouding minder aan sport deelnemen. Tevens gaat het over het uitbreiden van sportaanbod met activiteiten die minder sportgerelateerd zijn. Denk bijvoorbeeld aan huiswerkbegeleiding, een sport- en spelavond voor buurtbewoners of activiteiten voor bewoners van een asielzoekerscentrum. De index betreffende de externe oriëntatie is samengesteld op basis van zeven items (zie figuur 5.1). Naarmate een vereniging op meer items scoort, is sprake van meer externe oriëntatie bij de club. De helft van de verenigingen (47%, figuur 5.2) is meer dan gemiddeld extern georiënteerd (score op 5 items of meer). Over het algemeen zijn grotere verenigingen en verenigingen die beschikken over een eigen accommodatie meer extern georiënteerd dan kleine verenigingen (≤ 100 leden) en verenigingen zonder eigen accommodatie.

Sinds 2008 is het aandeel verenigingen dat expliciet maatschappelijke activiteiten onderneemt gegroeid. In 2018 stabiliseert dit. Er is met name wat verschuiving te zien in het aandeel verenigingen met een hoge externe oriëntatie. De ontwikkeling naar meer externe oriëntatie bij sportverenigingen treedt bij verschillende typen verenigingen op. Zowel bij grote als kleine verenigingen, als bij sportverenigingen met en zonder eigen accommodatie is een hogere mate van externe oriëntatie te zien.

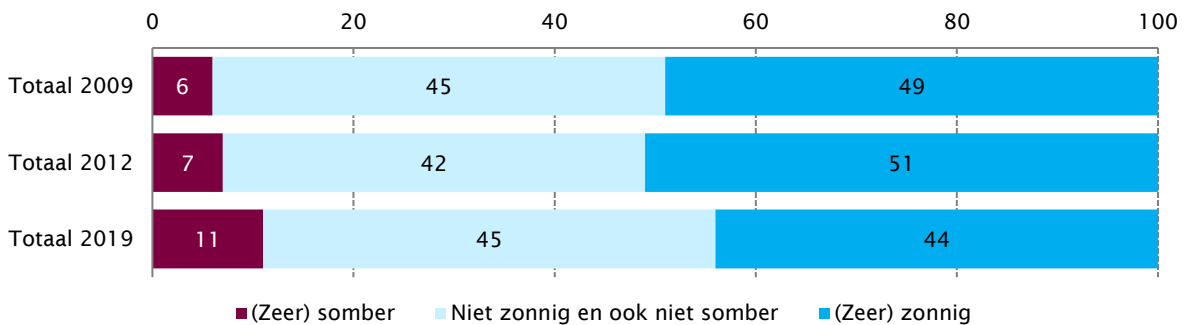
Figuur 5.2 Mate van externe oriëntatie sportverenigingen (in procenten, 7-puntsschaal, n=442)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel 2018/2019.

5.2 Uitdagingen sportverenigingen

Figuur 5.3 Ervaren toekomst sportverenigingen volgens verenigingsbestuurders in 2009 (n=623), 2012 (n=493) en 2019 (n=526; in procenten)

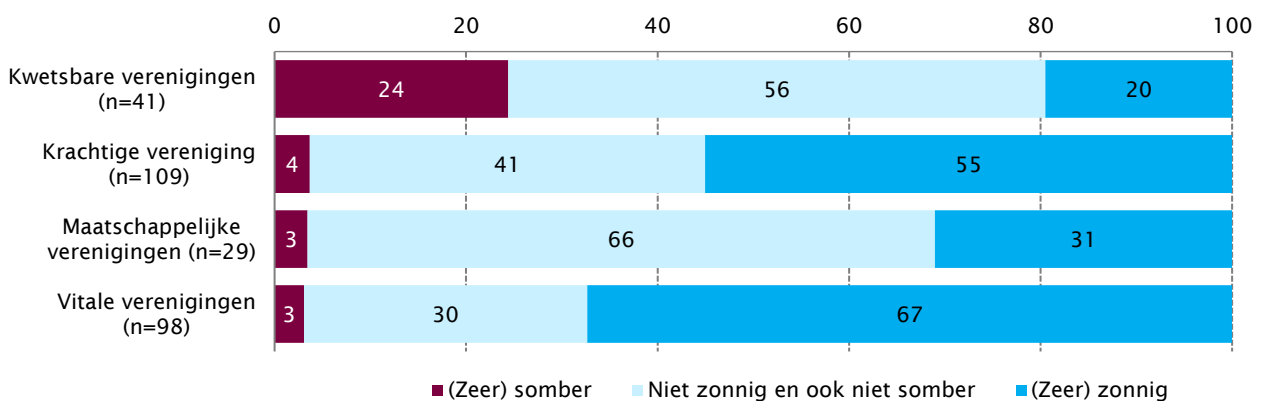

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel 2009, 2012 en voorjaar 2019.

Ongeveer vier op de tien sportverenigingen in Nederland zien de toekomst van hun vereniging (zeer) zonnig in (figuur 5.3). Bijna de helft van de verenigingen ziet de toekomst niet positief in, maar is ook niet somber. De meeste van deze verenigingen geven aan uitdagingen te zien voor het voortbestaan van de vereniging, maar verwachten dat ze de ontwikkelingen het hoofd kunnen bieden. Een op de tien sportverenigingen heeft weinig vertrouwen en ziet de toekomst van de vereniging (zeer) somber in. Grote verenigingen (> 250 leden), verenigingen met een eigen accommodatie en verenigingen met buitensporten zijn vaker optimistisch over hun toekomst. In de afgelopen tien jaar is het aandeel sportverenigingen dat de toekomst van de vereniging negatief inziet bijna verdubbeld. Met name kleine verenigingen (≤ 100 leden), verenigingen zonder eigen accommodatie en verenigingen van binnensporten zijn ten opzichte van 2009 pessimistischer geworden. Grote (> 250 leden) en middelgrote verenigingen (101-250 leden) zijn in tien jaar tijd juist positiever naar hun toekomst gaan kijken.

Wanneer het ervaren toekomstperspectief van sportverenigingen wordt vergeleken met de vitaliteit van de vereniging op basis van de [vitaliteitsindex](#), zijn de kwetsbare verenigingen het meest somber over hun toekomst (figuur 5.4). Verenigingen houden voornamelijk omgevingsfactoren verantwoordelijk voor de uitdagingen die hen te wachten staan. Vergrijzing, individualisering en een afname van de populariteit van de sport zien verenigingsbestuurders als reden voor de (verwachte) afname van leden bij hun vereniging. De afname van leden kan volgens verenigingsbestuurders leiden tot een afname in financiën (contributie en baromzet) en een afname van het aantal vrijwilligers. Daarnaast wordt een afname van de bereidwilligheid van leden om vrijwilligerstaken en bestuurstaken te verrichten als trend geïdentificeerd.

Figuur 5.4 Ervaren toekomst sportverenigingen per segment van de vitaliteitsindex in 2019 (in procenten, n=277)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel voorjaar 2019 en winter 2018/2019.

5.3 Buurtsportcoaches

Figuur 5.5 Taken die een buurtsportcoach uitvoert op sportverenigingen waar een buurtsportcoach actief is (in procenten, meer antwoorden mogelijk, n=119)

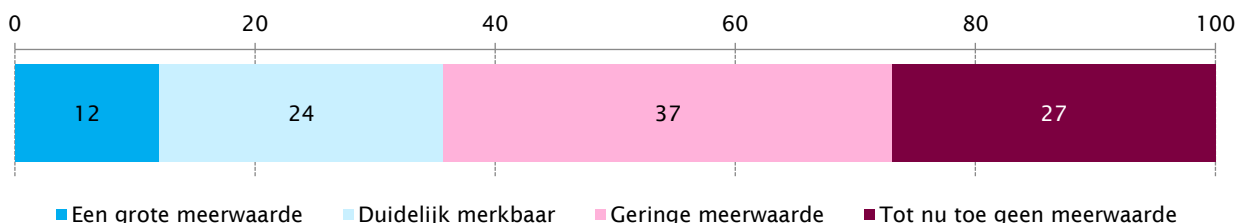

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2019/2020.

Bij ruim een kwart van de sportverenigingen is in het afgelopen jaar een buurtsportcoach betrokken geweest (27%, niet in figuur). Dit zijn met name verenigingen met jeugdleden tot 12 jaar (42%). Bij een meerderheid van de verenigingen waar een buurtsportcoach actief is, gaat het om het organiseren/uitvoeren van activiteiten of clinics voor niet-leden, bijvoorbeeld op scholen (57%, figuur 5.5). Bij 43 procent van de verenigingen heeft een buurtsportcoach samenwerkingsverbanden opgezet waar de vereniging deel van uitmaakt (43%). Dit zijn duidelijk de twee meest voorkomende taken van een buurtsportcoach binnen een sportvereniging. Gezien de functie van een buurtsportcoach, het verbinden van sport en andere sectoren (bijvoorbeeld gezondheidszorg of onderwijs), zijn dit logische taken.

Ruim een derde van de sportverenigingen die betrokken is bij een buurtsportcoach vindt de buurtsportcoach van grote meerwaarde of ziet duidelijk de meerwaarde (36%, figuur 5.6). Aan de andere kant ziet een kwart van de verenigingen tot nu toe geen meerwaarde voor de sportvereniging (27%). Op de vraag wat de buurtsportcoach de vereniging heeft opgeleverd, zien de verenigingen de meeste winst in het ontstaan van nieuwe samenwerkingen/verbindingen met andere organisaties (36%), op afstand gevolgd door een groei in het aantal leden (18%, niet in figuur).

Figuur 5.6 Ervaringen met een buurtsportcoach in de sportvereniging (in procenten, n=110)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel winter 2019/2020.

5.4 Breed motorisch leren

Figuur 5.7 De belangrijkste zaken van verenigingen voor sporters jonger dan 12 jaar (in procenten, maximaal drie antwoorden, n=238)

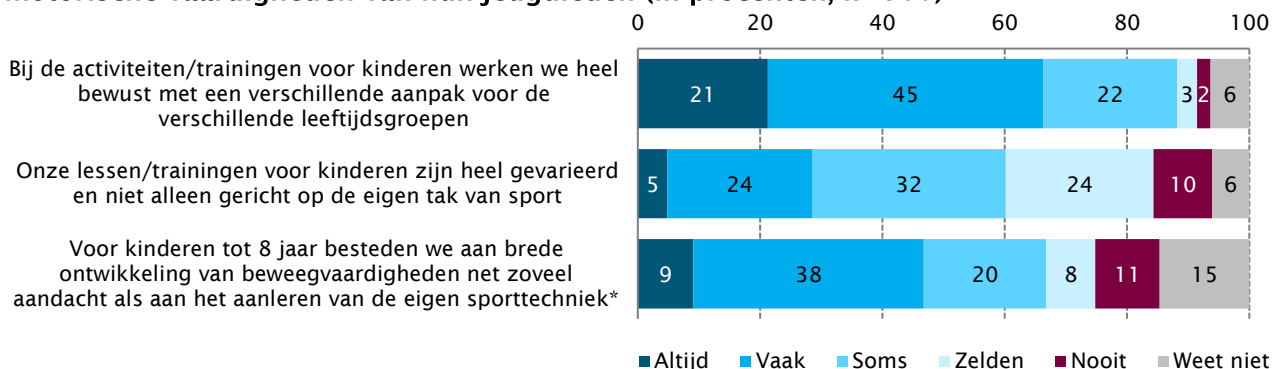

Bron: Verenigingspanel Mulier Instituut, winter 19/20.

Een ruime meerderheid van de verenigingsbestuurders vindt kinderen lekker spelletjes laten doen en laten bewegen belangrijk voor hun jonge leden (57%, figuur 5.7). Twee vijfde van de verenigingsbestuurders vindt het leren kennen van de club belangrijk (43%). Verenigingsbestuurders zeggen weinig belang te zien in vroege talentselectie (2%).

Twee derde van de verenigingsbestuurders geeft aan vaak of altijd te werken met een verschillende aanpak voor verschillende leeftijdsgroepen bij trainingen en activiteiten (66%, figuur 5.8). Een vijfde van de verenigingsbestuurders werkt soms met verschillende activiteiten/trainingen (22%). Bij de verenigingen is het lesaanbod bij 30 procent vaak of altijd gevarieerd en niet alleen gericht op de eigen tak van sport. Van de verenigingen met aanbod voor kinderen onder de 8 jaar besteedt de minderheid bij lessen vaak of altijd net zo veel aandacht aan brede ontwikkeling van beweegvaardigheden als aan het aanleren van de eigen sporttechniek (47%).

Figuur 5.8 Frequentie waarin verenigingen aandacht hebben voor de ontwikkeling van brede motorische vaardigheden van hun jeugdleden (in procenten, n=300)

*n=256, alleen verenigingsbestuurders met aanbod voor kinderen tot 8 jaar op hun vereniging.

Bron: Verenigingspanel Mulier Instituut, winter 19/20.

6. Kengetallen

In dit Jaarbericht is het functioneren van sportverenigingen in 2019 op verschillende onderwerpen beschreven. In tabel 6.1 zijn de belangrijkste kengetallen op deze onderwerpen samengebracht. Met het uitbrengen van het Jaarbericht Verenigingsmonitor worden jaarlijks de stand van zaken en kengetallen geactualiseerd. Een uitgebreide beschrijving van de langjarige ontwikkelingen in het sportverenigingsleven is gepresenteerd in het [Brancherapport Sportverenigingen in Nederland](#).

Kengetallen 2019

Met een kengetal wordt een cijfer bedoeld dat inzicht geeft in de actuele situatie en/of de ontwikkeling van relevante doelen van sportbeleid. Een kengetal is de uitkomst van onderzoek of registraties. De Verenigingsmonitor is één van de onderzoeken waarmee kengetallen kunnen worden gegenereerd. In tabel 6.1 zijn kengetallen weergegeven op basis van de Verenigingsmonitor 2019.

Kengetallen monitoring Sportakkoord

Vanaf januari 2019 is het Nationaal Sportakkoord ‘Sport verenigt Nederland’ in uitvoering. Om de voortgang van het akkoord te volgen, zijn doelstellingen en indicatoren vastgesteld. In de [voortgangsrapportage van de Monitor Sportakkoord](#) worden de doelstellingen en bijbehorende indicatoren beschreven. Een aantal van deze doelstellingen en indicatoren kunnen door middel van het Verenigingspanel worden gemonitord. De kengetallen in tabel 6.1 zijn deels indicatoren voor monitoring van het Sportakkoord. Voor de doelen waarvoor nog geen indicatoren zijn vastgesteld, worden relevante kengetallen weergegeven.

Tabel 6.1 Kengetallen Verenigingsmonitor 2019 Monitoring Nationaal Sportakkoord

Deelakkoord	Doelstelling/indicator	Score
Duurzame sportinfrastructuur	Verduurzamen sportaccommodatie	45% van de sportverenigingen met een eigen accommodatie en/of kantine heeft in de afgelopen drie jaar geïnvesteerd in energiebesparende maatregelen of duurzame energieopwekking. Verenigingen (met eigen accommodatie en/of kantine) investeerden o.a. in: <ul style="list-style-type: none">- Ledverlichting binnen (60%)- Ledverlichting buiten (31%)- Zonnepanelen (30%)- Led sportveldverlichting (25%)- Isolatie (17%)
Vitale sport- en beweegaanbieders en positieve sportcultuur	Code Goed Bestuur	22% van de sportverenigingen heeft van de code gehoord, 6% is bekend met de inhoud van de code.
Vitale sport- en beweegaanbieders en positieve sportcultuur	Innovatief vermogen verenigingen	78% van de sportverenigingen is bezig met een vorm van innovatie of vernieuwing. Gemiddeld scoren sportverenigingen tussen 3.2 en 3.3 (schaal van 1 t/m 5) op de 5 factoren van veranderkracht.

Vervolg tabel 6.1 Kengetallen Verenigingsmonitor 2019 Monitoring Nationaal Sportakkoord

Deelakkoord	Doelstelling / indicator	Score
Vitale sport- en beweegaanbieders en positieve sportcultuur	Actief aandacht voor positieve sportcultuur	84% van de sportverenigingen heeft een of meer regelingen (zoals huisregels, gedragsregels) met betrekking tot het stimuleren van een veilig sportklimaat of positieve sportcultuur op de vereniging <ul style="list-style-type: none"> - 38% heeft een vertrouwenspersoon - 36% heeft beleid omtrent Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) Bij 7% van de sportverenigingen is een aparte commissie (of persoon) voor de aanpak van sportiviteit en respect en het werken aan een veilig sportklimaat in de club
Vitale sport- en beweegaanbieders en positieve sportcultuur	Het welzijn van het kind boven de winst stellen	88% van de verenigingsbestuurders vindt spelplezier voor sporters belangrijker dan sportieve prestatie. 59% van de verenigingsbestuurders vindt dat de sportvereniging een belangrijke verantwoordelijkheid heeft voor de opvoeding van (jeugd)sporters. 46% van de verenigingsbestuurders vindt dat trainers een belangrijke opvoedende taak hebben.
Vitale sport- en beweegaanbieders en positieve sportcultuur	Tegengaan ongewenst en grensoverschrijdend gedrag in de sport	2% van de sportverenigingen geeft aan dat onwenselijk gedrag een behoorlijk probleem voor de vereniging vormt. 15% van de verenigingsbestuurders geeft aan dat wel eens grappen of opmerkingen naar herkomst en huidskleur worden gemaakt. 10% van de verenigingsbestuurders geeft aan dat wel eens grappen of opmerkingen naar religieuze achtergrond of overtuiging (o.a. jodendom, islam) worden gemaakt.
Vaardig in bewegen	Positieve trendbreuk in de motorische vaardigheden van jeugd	47% van de sportverenigingen besteedt voor kinderen tot 8 jaar bij lessen vaak of altijd net zo veel aandacht aan brede ontwikkeling van beweegvaardigheden als aan het aanleren van de eigen sporttechniek

7. Publicaties

De resultaten van de peilingen bij het Verenigingspanel zijn in verschillende onderzoeken en publicaties gebruikt. De resultaten uit de peilingen in 2019 zijn te vinden in onderstaande publicaties.

Landelijk

KPMG Advisory N.V. (2019). [Brancherapport sport](#). Amstelveen: KPMG Advisory N.V.

Slot-Heijs, J.J. & Kalmthout, J. van (2020). [De Gezondere sportkantine in 2019: resultaten onderzoek onder sportverenigingen](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Pulles, I., Reitsma, M., Hoogendam, A., Brus, J., Hoekman, R. & Poel, H. van der (verschijnt juli 2020). [Monitor Sportakkoord 'Sport verenigt Nederland'. Voortgangsrapportage juni 2020](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Lokaal

Schadenberg, B., Floor, C., Hoeijmakers, R. & Hoekman, R.H.A. (2019). [Ruimte voor sport in Noordenveld. Sportaccommodaties, openbare ruimte en verenigingen](#). Utrecht: Mulier Instituut.

Vakbladen

Brandsema, A. & Kalmthout, J. van (2019). [Wat kunnen buurtsportcoaches betekenen voor de sportvereniging?](#) *Sport, Bestuur en Management*, 21(1), 14-15.

Collard, D. (2019). [Van rookvrije sportterreinen tot gezonde kantine: hoe denken de sportbestuurders over gezondheidsbevordering?](#) *Sport, Bestuur en Management*, 21(5), 16-17.

Hoeijmakers, R. (2019). [Hoe zien sportverenigingen hun toekomst?](#) *Sport, Bestuur en Management*, 21(5), 14-15.

Kalmthout, J. van (2019). [Energiebesparing bij sportvereniging](#). *Sport, Bestuur en Management*, 21(2), 16-17.

Kalmthout, J. van (2019). [Open club-gedachte bij sportverenigingen: hoe open zijn ze?](#) *Sport, Bestuur en Management*, 21(3), 14-15.

Kalmthout, J. van (2019). [Maatschappelijke verantwoordelijkheid sportverenigingen](#). *Sport, Bestuur en Management*, 21(4), 14-15.

Kalmthout, J. van (2019). [Verduurzaming door sportverenigingen](#). *Sport, Bestuur en Management*, 21(6), 14-15.

Kouwen, R. van (2019). [Hoe staat de Nederlandse sportvereniging ervoor? Vijf vragen over vrijwilligers en financiën bij sportverenigingen](#). *Sport & Strategie*.

Mulier Instituut (2019). [Sportverenigingen: nieuw elan ondanks blijvende zorgen](#) (infographic). *Sport & Gemeenten*, 67(1), 48-49.

Mulier Instituut (2019). [Grote verschillen in toekomstverwachtingen van sportverenigingen](#) (infographic). *Sport & Gemeenten*, 67(4), 34-35.

Slot-Heijs, J.J. (2020). [Bestuurders over alcohol, roken en \(on\)gezond eten op de sportclub](#). *Sport, Bestuur en Management*, 22(1), 14-15.

Stam, W. van (2019). [Een buurtsportcoach op uw vereniging? 5 goede redenen](#). *Sport, Bestuur en Management*, 21(4), 20-22.

Factsheets

Brus, J. & Kalmthout, J. van (2019). [Duurzaamheidsmaatregelen bij verenigingen \(2019\)](#) (Factsheet 2019/23). Utrecht: Mulier Instituut.

Collard, D. & Kalmthout, J. van (2019). [Ambitie van sportverenigingen om te werken aan thema's uit het Nationaal Preventieakkoord](#) (Factsheet 2019/16). Utrecht: Mulier Instituut.

Gutter, K., Kalmthout, J. van, Slot-Heijs, J.J. & Collard, D.C.M. (2020). [Bieden sportverenigingen een gezondere sportomgeving? Verenigingsbestuurders over het aanbieden van gezondere voeding en alcohol- en rookbeleid](#) (Factsheet 2020/1). Utrecht: Mulier Instituut.

Hoeijmakers, R. & Kalmthout, J. van (2019). [Hoe zien sportverenigingen hun toekomst? De grootste uitdagingen voor sportclubs](#) (Factsheet 2019/17). Utrecht: Mulier Instituut.

Hoeijmakers, R. & Kalmthout, J. van (2019a). [Vitale sportverenigingen in Nederland](#) (Factsheet 2019/13). Utrecht: Mulier Instituut.

Hoeijmakers, R. & Kalmthout, J. van (2019b). [Organisatiekracht sportverenigingen in Nederland](#) (Factsheet 2019/14). Utrecht: Mulier Instituut.

Hoeijmakers, R. & Kalmthout, J. van (2019c). [Maatschappelijke sportverenigingen in Nederland](#) (Factsheet 2019/15). Utrecht: Mulier Instituut.

Websheets

Kalmthout, J. van (2019). [Sportverenigingen in Nederland. Ontwikkeling van 2000 tot nu](#) (2019/3). Utrecht: Mulier Instituut.

Bijlage Methodologische verantwoording

De Verenigingsmonitor 2019 is gebaseerd op drie peilingen bij leden van het MI Verenigingspanel.

De thema's van de eerste peiling die in dit jaarbericht zijn beschreven zijn: nationaal preventieakkoord en externe oriëntatie. De data zijn verzameld in de periode van half december 2018 tot en met half februari 2019. In totaal zijn 2.268 verenigingen uitgenodigd. De gegevens van 442 verenigingen zijn geanalyseerd: een respons van 19,5 procent.

In de tweede peiling kwamen de onderwerpen: duurzaamheidsmaatregelen, gezondere kantine, alcoholbeleid, rookbeleid, uitdagingen sportverenigingen positief sportklimaat aan de orde. In samenwerking met JOGG zijn vragen opgenomen over de gezondere kantine. De dataverzameling liep van half mei 2019 tot en met half juli 2019. In totaal zijn 2.283 sportverenigingen uitgenodigd. De gegevens van 526 verenigingen zijn geanalyseerd: een respons van 23 procent.

De derde peiling bevatte de thema's veilig sportklimaat, positieve sportcultuur, innovatief vermogen, uitdagingen sportverenigingen, Code Goed Sportbestuur, buurtsportcoaches en breed motorisch leren. De dataverzameling vond plaats van half december 2019 tot en met begin februari 2020. In totaal zijn 2273 verenigingen uitgenodigd. De gegevens van 405 verenigingen zijn geanalyseerd: een respons van 18 procent.

De Verenigingsmonitor wordt uitgezet onder de verenigingen van het MI Verenigingspanel. Het Verenigingspanel bestaat uit ruim 2.000 verenigingen. Verschillende categorieën verenigingen (grootte, type sport, gespreid naar regio) zijn zo goed mogelijk naar evenredigheid vertegenwoordigd. Het Verenigingspanel wordt continu aangevuld en met sportverenigingen uitgebreid. Daarbij worden de verschillende criteria voor representativiteit steeds meegenomen.

De representativiteit van het panel is niet in alle opzichten optimaal. Qua omvang van de verenigingen is een betere afspiegeling wenselijk. Gezien de landelijke gegevens die als referentiemateriaal beschikbaar zijn, is het aannemelijk dat de grotere verenigingen in het panel zijn oververtegenwoordigd, terwijl de kleine verenigingen (≤ 100 leden) zijn ondervertegenwoordigd.

Om vergelijkingen met voorgaande metingen bij het panel mogelijk te maken en een goede afspiegeling te vormen van de georganiseerde verenigingssport in Nederland, worden de gegevens gewogen naar grootte van de verenigingen en de aard van de sport (zaalsport, overige binnensport, veldsport en overige buitensport). Als referentiemateriaal wordt de Statistiek Sportorganisaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek gebruikt. Sportverenigingen zijn niet automatisch aangesloten bij een sportbond en NOC*NSF. In totaal zijn ruim 23.000 verenigingen lid van sportbonden die aangesloten zijn bij NOC*NSF. In het Verenigingspanel zitten zowel verenigingen die aangesloten zijn, als verenigingen die niet bij een sportbond zijn aangesloten. Door afronding van getallen kan het voorkomen dat het totaal in tabellen en figuren niet optelt tot 100 procent terwijl dat wel wordt verwacht.

[klik hier](#) voor informatie over het MI Verenigingspanel en [klik hier](#) voor verenigingsonderzoeken.

